

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การพัฒนาการเกษตรของไทยในปัจจุบันที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้โครงสร้างการผลิตของประเทศได้เร่งรัดเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ผลที่ตามมาคือ ทำให้พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง แรงงานด้านการเกษตรหายากขึ้น ต้นทุนการผลิตสูงมากขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้สินค้าการเกษตรของไทยหลายชนิดที่เกษตรกรผลิตมาเป็นระยะเวลาอันประสพปัญหาถูกแย่งตลาดและราคาตกต่ำ (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. 2544 : 44)

ประกอบกับในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยทำการเกษตรยังชีพ จึงไม่ต้องพึ่งสารเคมีหรือปุ๋ยเคมี แต่ปัจจุบันการเกษตรเปลี่ยนไป นอกจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวแล้วยังผลิตเพื่อขายด้วย ดังนั้นรูปแบบการผลิตทางเกษตรจึงเปลี่ยน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เสียสมดุลไปอย่างมาก และการทำเกษตรกรรมของไทยมักประสบปัญหาการขาดทุนซึ่งหนึ่งในสาเหตุของปัญหาขาดทุนเกิดจากรายจ่ายในการจัดซื้อสารเคมีจำนวนมากมาใช้เพื่อเร่งผลผลิตพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยนำเข้าสารเคมีสังเคราะห์ ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ราคาผลผลิตในรอบยี่สิบปีไม่ได้สูงขึ้นตาม สัดส่วนของต้นทุนที่สูง ทำให้เกษตรกรขาดทุนและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จนรัฐบาลได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการเกษตรทางเลือกเพื่อสนับสนุนการทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (คำริ ถาวรมาส. 2547 : 1)

ดังนั้นในปัจจุบันจึงพบว่า ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากเกิดกระแสการดูแลสุขภาพของประชากรโลก ทำให้ผู้บริโภคหันมาใส่ใจในการเลือกซื้ออาหารที่ปลอดภัยและปราศจากสารเคมีต่างๆ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย ด้วยเหตุนี้เกษตรกรหลายรายจึงหันมาใช้วิธีการทำเกษตรแนวใหม่เรียกว่า เกษตรอินทรีย์ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต และได้ผลผลิตที่เป็นที่ต้องการของตลาด การประยุกต์ใช้ธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้ปัจจัยการผลิตภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ ซึ่งวิธีการทำเกษตรแนวนี้จะไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค (โสมภักดิ์ สุนทรพันธ์. 2552 : 1)

การเกษตรอินทรีย์ถือได้ว่าเป็นระบบหนึ่งของการผลิตทางการเกษตรที่อยู่ในทางเลือกของการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการเกษตรที่ไม่มีการใช้สารเคมีหรือสารสังเคราะห์โดยกรรมวิธีทางเคมีต่างๆ ซึ่งรวมถึงการใช้ปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงดินและการใช้สารเคมีในการควบคุมศัตรูพืช แต่จะเน้นการนำสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น

เศษเหลือจากการเกษตรต่างๆ กลับมาใช้ประโยชน์ หรือในบางครั้งอาจนำเอาสิ่งมีชีวิต เช่น จุลินทรีย์บางชนิดเข้ามาช่วยในกิจกรรมการเกษตร การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินจะให้ความสำคัญแก่ปุ๋ยธรรมชาติและปุ๋ยอินทรีย์เป็นหลักและในกรณีที่เกิดปัญหาการระบาดของศัตรูพืชก็จะปล่อยให้ศัตรูธรรมชาติ ควบคุมศัตรูพืชเอง หรือควบคุมโดยใช้วิธีชีวภาพ หรืออาจใช้สารสกัดจากพืชในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตหันมาทำการเกษตรอินทรีย์ (ไร่ไฟประภา มะหะหมัด. 2548 : 2 - 3)

สำหรับในประเทศไทยทั้งภาครัฐและเอกชนไทยเริ่มต้นตัวที่จะพัฒนาสินค้าเกษตรของไทยให้มีคุณภาพและปราศจากสารพิษตกค้างมากขึ้น หลังจากที่กลุ่มประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรของไทยเริ่มตรวจสอบคุณภาพสินค้าอย่างเข้มงวด เนื่องจากพบว่ามีสารเคมีปนเปื้อนซึ่งสร้างความเสียหายให้กับภาคเกษตรเป็นอย่างมาก ดังนั้นทางภาครัฐจึงรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์กันมากขึ้น (โสมภักดิ์ สุนทรพันธ์. 2552 : 1)

หากจะกล่าวถึงการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ตำบลคมบางนั้น ถือได้ว่า ตำบลคมบางเป็นพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดและทำเกษตรกรรมมาเป็นเวลาเรื่อยๆ ปี เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและสภาพทางภูมิศาสตร์เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็น สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก พื้นดินที่มีความสมบูรณ์ อุดมไปด้วยแร่ธาตุ แหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการเกษตร การคมนาคมขนส่งต่างๆ เหล่านี้ การทำเกษตรกรรมในตำบลคมบางนั้น พัฒนาจากเดิมที่เน้นการทำนาเพื่อยังชีพ หากผลผลิตมากเกินไปความต้องการในครัวเรือน ส่วนที่เหลือก็จะนำไปแลกเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการดำรงชีพอื่นๆ การทำเกษตรใช้กระบวนการผลิต โดยใช้เกษตรอินทรีย์เป็นหลัก (จาย วิสารวุฒิ. สัมภาษณ์. 2555)

ต่อมาเมื่อเกิดการขยายตัวทางสังคม เศรษฐกิจ ทำให้ความต้องการในการบริโภคในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความต้องการในการผลิตเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน เกษตรกรจึงหันมาทำสวนผลไม้แทนการทำนา เพราะได้ราคาผลผลิตที่สูงกว่า การทำสวนผลไม้ส่งผลให้ภาพรวมเศรษฐกิจของตำบลดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลังจากที่เศรษฐกิจเงินตราในตำบลคมบางขยายตัว เกษตรกรจึงเน้นหนักเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณมาก คุณภาพดี ขายได้ราคา เกษตรเคมีก็เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตในระยะนี้ (จาย วิสารวุฒิ. สัมภาษณ์. 2555)

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเกษตรกรในตำบลคมบางพบว่า หลังจากที่ใช้เกษตรเคมีในคมบางมาเป็นเวลากว่า 40 ปี พบว่า เกษตรกรในตำบลคมบางต้องประสบปัญหาจากการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี เพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่มาก เช่น สภาพของดินตาย คือ ดินมีสภาพแข็ง ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก การเจริญเติบโตของต้นไม้ไม่ค่อยดีจนปริมาณผลผลิตลดลงอย่างเห็นได้ชัด โรคและแมลงระบาดอย่างหนัก คุณภาพของผลผลิตไม่ตรงตามความต้องการ

ของตลาด ปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาหนี้สินและปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรที่เกิดจากการใช้สารเคมีเพื่อทำการเกษตร จากผลกระทบของเกษตรกรที่มีต่อเกษตรกรในตำบลคมบางดังกล่าว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลคมบางได้ตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าวและได้ริเริ่มนำเสนอเกษตรกรอินทรีย์ผ่านโครงการ SML ในปีพ.ศ. 2550 แต่ความพยายามส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบางในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า ยังไม่มีการขับเคลื่อนเท่าที่ควร ดังนั้นในฐานะที่เกษตรกรอินทรีย์เป็นแนวคิดใหม่ของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง ผู้วิจัยจึงอยากศึกษาว่าประชาชนที่เป็นเกษตรกรในองค์การบริหารส่วนตำบลคมบางยอมรับเกษตรกรอินทรีย์มากน้อยเพียงใด และทำไมจึงยอมรับหรือไม่ยอมรับเกษตรกรอินทรีย์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การยอมรับแนวคิดเกษตรกรอินทรีย์ของประชากรในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง โดยหวังว่าผลการวิจัยจะนำไปใช้ในการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคมบางให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันพบว่า การเกษตรสมัยใหม่ก่อให้เกิดปัญหาทางการเกษตรมาก ดังนี้

1. ความอุดมสมบูรณ์ลดลง
2. ต้องใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีจึงจะได้รับผลผลิตเท่าเดิม
3. เกิดปัญหาโรคและแมลงระบาดทำให้เกิดความยุ่งยากในการป้องกันและกำจัด
4. แม่น้ำและทะเลสาบปนเปื้อนด้วยสารเคมีและความเสื่อมโทรมของดิน
5. พบสารเคมีปนเปื้อนในผลผลิตเกินปริมาณที่กำหนด ทำให้เกิดพิษภัยต่อผู้บริโภค
6. สภาพแวดล้อมถูกทำลายเสียหายจนยากที่จะเยียวยาให้กลับคืนมาดังเดิม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการยอมรับแนวคิดเกษตรกรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแนวคิดเกษตรกรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายและแนวทางในการวางแผนการพัฒนาระบบเกษตรกรอินทรีย์ในตำบลคมบางให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. คาดว่าผลการวิจัยจะใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นโครงการนำร่องสำหรับการใช้เกษตรกรอินทรีย์โดยการขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะกำหนดตั้งแต่องค์การบริหารส่วนตำบลคมบางเริ่มนำเสนอแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2555)

2. ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง ซึ่งประกอบด้วย 10 หมู่

3. ขอบเขตในด้านประชากรของการศึกษา

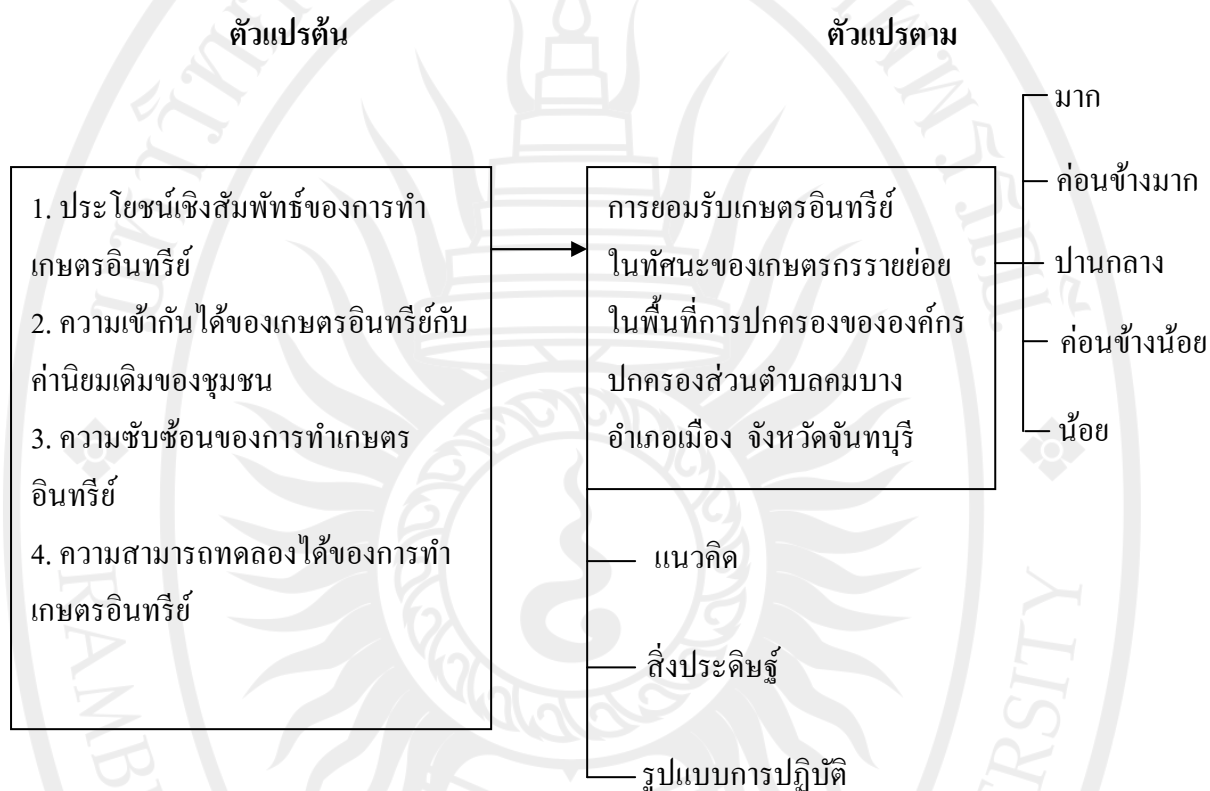
ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของการทำเกษตรอินทรีย์ หมายถึง สิ่งที่ดี สิ่งที่มีคุณค่า ประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์เมื่อเทียบกับการทำเกษตรแบบเคมี
2. ความเข้ากันได้ของเกษตรอินทรีย์กับค่านิยมเดิมของชุมชน หมายถึง วิธีการทำเกษตรอินทรีย์สามารถเข้ากับค่านิยมเดิมของชุมชนได้
3. ความซับซ้อนของการทำเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ความยุ่งยากซับซ้อนในการทำเกษตรอินทรีย์ของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
4. ความสามารถทดลองได้ของการทำเกษตรอินทรีย์ หมายถึง เกษตรอินทรีย์สามารถทดลองทำได้
5. เกษตรกรรายย่อย หมายถึง ประชาชนที่ทำอาชีพทำสวนผลไม้ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยเป็นเจ้าของที่ดินของตัวเองและยังใช้แรงงานในครอบครัวทำสวน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของการทำเกษตรอินทรีย์มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์ของประชาชน องค์กรบริหารส่วนตำบลบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. ความเข้ากันได้ของเกษตรอินทรีย์กับค่านิยมเดิมของชุมชนมีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์ของประชาชน องค์กรบริหารส่วนตำบลบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. ความซับซ้อนของการทำเกษตรอินทรีย์มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์ของประชาชน องค์กรบริหารส่วนตำบลบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
4. ความสามารถทดลองได้ของการทำเกษตรอินทรีย์มีผลการยอมรับเกษตรอินทรีย์ของประชาชน องค์กรบริหารส่วนตำบลบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี